

Üstün Yetenekli Çocuğa Pediatrik Yaklaşım

Derya Gümüş Doğan*, Mehmet Aslan*

* İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD, Malatya

Üstün yeteneklilik, içinde bir sürü karmaşıklığı barındıran gelişimsel ve davranışsal bir bozukluktur. Bilişsel alanda üstün yetenekleri olan çocuklar ve aileleri, çocuk hekimlerine zor ve kafa karıştırıcı sorunlarla başvurabilmektedir. Üstün yetenekli çocukları erken yaşta tanımak, ailelerin ve çocuklarının karşılaşılabilecekleri sorunları bilmek ve çözüm bulmak çocuk hekiminin görevleri arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Üstün Yetenekli Çocuk, Çocuk Hekimi

A Pediatric Approach to the Gifted Child

Giftedness is hardly a developmental behavioral disorder. Children who are cognitively talented apply to pediatricians with perplexing challenges with their families. Diagnosing the gifted children at early ages, knowing the problems of these children and the families and findingsolutions are one of the tasks of pediatricians.

Key Words: Gifted Child, Pediatrician

Üstün yeteneklilik (ÜY) içinde bir sürü karmaşıklığı barındıran gelişimsel ve davranışsal bir bozukluktur.¹ Bilişsel alanda üstün yetenekleri olan çocuklar ve aileleri hekimlere zor ve kafa karıştırıcı sorunlarla başvurabilmektedir. Mükemmelliğin değerlendirilmesi çok dikkatli ve titizlikle ele alınması gereken bir süreçtir. Üstün yetenekliliğin ortaya çıkardığı güçlükler ve anne babaların bu çocuklara karşı farkında olmadan yanlış tutumları, istenmeyen sonuçlar doğurabilmektedir.¹ Oysa toplumun %2'si kadarını oluşturan ÜY bireylerin ülkelerin kalkınmasındaki önemi çok büyüktür.² Bu çocukları erken yaşta tanımak, ailenin vereceği uygun uyarılarla büyütilmesini sağlamak ve karşılaşılabilecekleri sorunları bilmek ve çözüm bulmak çocuk hekiminin görevleri arasındadır. Bu yazıda Üstün Yetenekli Çocuk (ÜYÇ) tanımı ve özellikleri ele alınmıştır. Anne babaların ÜYÇ'larını yetiştirirken karşılaşılabilecekleri sorunlar karşısında çocuk hekiminin nasıl bir yaklaşım izlemesi gerektiği ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.¹

Üstün Yetenekli Çocuğun Tanımı

Üstün yeteneklilik karmaşık ve çok yönlü bir konu olması nedeni ile bütün dünyanın kabul ettiği tek bir "üstün yetenekli çocuk" tanımı yoktur. Geçmişte tek ölçütlü zekâ düzeyine dayalı tanımlar yapılmaktayken günümüzde çoklu yeteneğe ve performansla dayalı

tanımlara doğru bir geçiş vardır.² Amerika Birleşik Devletlerinde 1972 yılında bildirilen Marland raporunda, üstün zekalı ve özel yetenekli çocuklar, seçkin yeteneklerinden dolayı, yüksek seviyeli iş yapmaya yeterli oldukları, bu alanda, profesyonel olarak bilinen kimseler tarafından belirlenmiş olan, kendilerine ve topluma katkıda bulunabilmeleri için, normal okul programlarının ötesinde farklılaştırılmış eğitim programları ve hizmetlerine gereksinim duyan çocuklar olarak tanımlanmıştır.³

Bu raporda özel yetenek; genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, üretici düşünce yeteneği, liderlik yeteneği, görsel ve gösteri sanatlarında yetenek, psikodevinimsel yetenek alanlarının birinde ya da birkaçında yüksek performans ve başarı gösterme şeklinde tanımlanmaktadır. Çoklu zeka kuramına göre ÜYinsanda var olan yetenek (genel yetenek-özel yetenek), yaratıcılık ve motivasyonun birleşmesinden oluşmaktadır ve bu üç temel bileşeni geliştirme yeteneğine sahip ve bunları insan performansının değerli alanlarından birinde kullanabilenler ÜY kişilerdir.⁴

Üstün Yetenekli Çocuğun İzleminde Çocuk Hekiminin Rolü

Üstün yeteneklilik tıbbi bir sorun olmasa da ÜYÇ'ü okul dönemine kadar değerlendiren tek uzman sağlık çalışanı ve çocuk hekimidir. Bu çocukların erken yaşta tanınmasında ve böyle bir çocuk büyürken çocuğun ve

Başvuru Tarihi: 10.11.2009, Kabul Tarihi: 31.12.2009

ailenin karşılaşılabilecekleri sorunların çözümü konusunda çocuk hekimlerinin pek çok rolü olabilir. Aileler genellikle okul öncesi dönemde çocuk hekimlerini çocuklarının gelişimi ve sağlığı ile ilgili ilk başvurabilecekleri uzman kişi olarak görmektedirler. Bu nedenle çocuk hekimlerinin üstün yetenekli çocuk ile ilgili kavramları bilmesi, çocuğun ve ailesinin karşılaşılabileceği sorunları çözebilecek donanıma sahip olması gerekmektedir.

Bu alanda çocuk hekimlerinin rolü aşağıdaki konularda şu şekilde sıralanabilir.¹

Çocuk hekimleri çocukları değerlendirirken gelişimsel olarak erken gelişim basamaklarını ve erken gelişme ile ilgili ipuçlarını bilmeli ve aileye de bu ipuçlarını fark edebilmeleri konusunda yardımcı olabilmelidir.

1-Çocuk hekimi ailelere çocuklarını yetiştirirken onlara her zaman verdikleri şefkatli bakımı ve destekleyici uyarıları vermeye devam etmelerini anlatmalı bununla birlikte çocuklara aşırı baskı yapmamaları, onlara sürekli yeni şeyler öğretme çabasına girip, anne babalığın büyüsunü kaybetmemeleri konusunda yardımcı olmalıdır.

2-Çocuk hekimi aileye ve çocuğa en uygun tanısal değerlendirme ve eğitim programı ve gerektiğinde uygun olan yönlendirmeler konusunda yardımcı olmalıdır.

3-Eğer çocuk hekime başvurmadan önce ÜY tanısı almış ise çocuğa farklı olmak, aileye de farklı olan biri ile yaşamak nedeni ile ortaya çıkabilecek psikososyal sorunlarla baş etme konusunda yardımcı olmalıdır. Hekim genel olarak toplumda gelişim alanında gözlenen çeşitliliğin ÜY insanlar arasında da görüldüğünü aileye vurgulamalıdır.

Üstün Yetenekli Çocuğa Ait Özellikler

Bebeklik ve okul öncesi dönemde anne babalardan alınan bilgilere dayanarak ÜY'liliğin işaretleri olabilecek bir çok durum saptanabilir.⁸ Bu çocuklar bebeklikte olağanüstü hareketli olur, yürüme ve konuşma gibi gelişimsel basamaklarda hızlı ilerler,^{5,6,7} hızlı öğrenir ve kavrar, zihinsel merakları vardır, problem çözmekten hoşlanır ve problemleri orijinal yolla çözer, bilime eğilimleri vardır ve sürekli soru sorar, okula başlamadan önce okumayı öğrenebilir, öğrenmeden hoşlanır, dilini güzel kullanır ve sözcük kapasitesi nitelik ve nicelik yönünden üst düzeydedir, güçlü belleğe sahiptirler, genelleme ve soyutlama yaparak bilgisini diğer alanlara aktarabilir, ilgi duydukları konularla uzun süre uğraşır, gelişmiş hayal gücüne ve artistik yeteneğe sahiptir, iyi gözlemcidir, bağımsız çalışma yeteneğine sahiptir, karmaşık yönergeleri kolayca izler. Bir ÜYÇ, bütün bu özellikleri bir arada göstermez.

Bu özellikler yönünden kendi içlerinde gelişim alanlarında bireysel farklılık gösterirler. Örneğin, 7 yaşındaki ÜYÇ, 10 yaşındaki bir çocuğun zekâ gelişimini gösterirken, 9 yaşındaki bir çocuğun dil gelişimini, 8 yaşındaki bir çocuğun sosyal gelişimini gösterebilir.

Üstün yetenekli çocukların 3-8 yaşları arasında erken tanılanmaları, en elverişli düzeyde eğitim almaları için önemlidir.⁸ Üstün yetenekli çocuklar okul çağına gelene kadar fark edilmemiş ise tanımları sıklıkla okuldaki öğretmenler tarafından olmaktadır.

Bu dönemde aileler okuldaki eğitim programının çocuklarını sıkması ve gelişebilecek davranışsal ve akademik sorunları merak edebilirler.⁹ Tablo 1'de üstün yetenekli çocuklara ilişkin özellikler ve bu özellikler sonucu ortaya çıkabilecek sorunlar verilmiştir.¹⁰ Üstün yetenekli çocuklar da da öğrenme güçlüğü,¹¹ dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu,¹² beklendiği kadar başarılı olamama gibi sorunlar olduğunu çocuk hekimi bilmelidir. Bedensel engeli olan çocuklar arasında da ÜYÇ'lar çıkabileceği de unutulmamalıdır.¹³

Üstün Yetenekli Çocuğa Genel Yaklaşım

Eğer aileler çocuk hekimine çocuklarının ÜY olduğuna inandıklarını söyler ve nasıl yol alacaklarını bilmediklerini iletirlerse, çocuk hekimi aileye hangi nedenlerden dolayı çocuklarının ÜY olduklarına inandıklarını sormalı ve tartışmalıdır. Eğer çocuk hekimi gelişimsel olarak çocuğun ÜY ve ayrıcalıklı olmadığını düşünürse, bu düşüncesini aile ile paylaşmalıdır. Ailenin çocuktan artmış beklentilerinden dolayı bunu açıklamak kolay olmayabilir. Eğer aileler daha kapsamlı bir değerlendirme yapılmasını isterse ya da hekim tanıyı ispatlama gereksinimi duyarsa, aileyi tanısal değerlendirme için çocuk psikiyatrisine yönlendirmelidir.

Çocuk hekimi değerlendirme testleri ile üstün yetenekli tanısı alan bir çocuk ve ailesi ile bu tanının ne anlama geldiğini konuşmalıdır. Kavramın sırrını aile ile birlikte çözmek gereklidir çünkü aileler ve çocuklar üstün yetenekliliğin ne anlama geldiği ile ilgili inanılmaz yanlış inançlara sahip olabilir¹.

Üstün yetenekliliğe toplumsal olarak koyulan damganın kaldırılmasına çalışılmalıdır ve ÜY'lilerin diğer çocuklarla aynı olduğu ancak belirli alanlarda akranlarından daha farklı başarılar sağlayan özel yetileri olduğu anlatılmalıdır. Çocuğa bireysel farklılıkların olumlu olduğu ve dünyayı kendi yaş grubundaki arkadaşlarından daha farklı algılamının ve sorgulamının doğal bir durum olduğu konusunda rahatlatıcı bilgi verilmelidir. Ailenin ve çocuğun üstün yetenekli çocuğun gelişimi ile ilgili yanlış inançları araştırılmalı ve tartışılmalıdır. Üstün yetenekliliğin getirebileceği yükler paylaşılmalıdır.

Üstün Yetenekli Çocuğa Pediatrik Yaklaşım

Özellikle erken yaşlarda parlak çocuklar ve gerçekten yetenekleri özgün ve sıra dışı olan çocuklar arasındaki ayırım yapılmalıdır. Üstün yetenekliliğin değerlendirilmesinde belirsizlik, net tanımlar olmadığı için, konunun cazibesi aileleri çektiği için ve çocuklarının bu durumu bir övünç kaynağı olduğu için okullarda genellikle parlak çocuklara ÜYÇ muamelesi yapılabilmekte ve bu çocuklara taşıyabileceklerinden daha fazla yük getirebilmektedir.

Bununla beraber parlak çocuklar ÜYÇ'ları için uygulanan programlardan fayda görebilirler, orta düzeyde ve zayıf olan öğrenciler de ders programlarının

kişiselleştirilmesinden ve özel alanlarda araştırma yapma fırsatının verilmesinden yararlanabilirler¹.

Çocuk hekimi çocuklarının ÜY olduğunu düşünen ailelerle bu zorlukları paylaşması gerektiğini bilmelidir. Aşağıdaki bölüm üstün yetenekli çocukların ev ortamında karşılaşabileceği sorunlar için yazılmış olsa da, belirtilen temel prensipler bütün çocuklar için uygundur¹.

Üstün Yetenekli Çocuğun Ev Ortamı İçin Öneriler

Aileler çocuk hekimi dışında çok az sayıda profesyonel ile ev ortamını derinlemesine ve yakından paylaşabildiği

Tablo 1. Üstün Yetenekli Çocuklara İlişkin Bazı Özellikler ve Ortaya Çıkabilecek Sorunlar¹⁰

Özellikler	Sorunlar
Keskin gözlem gücü; çabuk kavrama, önem duygusu; sıra dışı olanı inceleme arzusu	Olası saflık.
Soyut düşünme gücü; kavramlaştırma; sentezleme, tümevarıma dayalı öğrenmeye ve sorun çözmeye ilgi, zeka etkinliklerinden zevk alma.	Yönlendirmeye ara ara direnç; ayrıntıların reddedilmesi veya gözden kaçırılması.
Sebeep-etki ilişkilerine ilgi, bağlantıları görme yeteneği, kavramların uygulanmasına yönelik ilgi, doğruluk sevgisi	Mantık dışı olan kabul etmede güçlük.
Değer ve sayı sistemlerinde saat ve takvimlerde olduğu gibi yapı, düzen ve istikrardan hoşlanma.	Kendine özgü ve bazen çatışan sistemlerin icadı.
Bellek gücü.	Tek düzelikten ve tekrarlanan alıştırmalardan hoşlanmama; temel becerilere erken ulaşma ihtiyacı.
Sözel yeterlilik; geniş kelime bilgisi; ifade de kolaylık; okumaya ilgi, ileri alanlarda geniş bilgi	Erken yaşta okuma ihtiyacı; anne babaların okumasına direnme, konuşkanlığa kaçış.
Sorgulayıcı tutum, entelektüel meraklılık, araştırmacılık, iç motivasyon	İlk yıllarda evde ve okulda uyarıcı eksikliği.
Hızlı düşünme	Rutin çalışmalardan sıkılma. Öğretmenin çocuğun ilgisiz, olumsuz, veya davranış sorunu olduğunu düşünmesi.
Eleştirel düşünme gücü, şüphecilik değerlendirici sınıma; öz-eleştiri ve özdenetim	Başkalarına karşı eleştirel tutum; kendini eleştirmeden kaçırma.
Üreticilik ve mucitlik; bir şeyler yapmak için yeni yollardan hoşlanma; yaratıcılığa, beyin fırtınasına ilgi.	Bilineni reddetme; kendisi için icat etme gereksinimi
Dikkati yoğunlaştırma gücü; diğer herşeyi dışarda bırakan yoğun dikkat; uzun dikkat süresi.	Rahatsız edilmeye direnç
Tutarlı ve amaca yönelik davranış.	İnatçılık
Diğerlerine karşı duyarlılık, sezgisellik, empati; duygusal destek ve sempati ihtiyacı.	Başarı ve fark edilme ihtiyacı; eleştiriye duyarlılık; akran grubu tarafından reddedilme durumunda kırılmalık.
Yüksek enerji, uyanıklık, heves; icat öncesinde yoğun gönüllü çaba.	Aktif olamamaktan ve ilerleme sağlanamamasından duyulan hayal kırıklığı
Diğerlerine karşı duyarlılık, sezgisellik, Empati; duygusal destek ve sempati ihtiyacı.	Başarı ve fark edilme ihtiyacı; eleştiriye duyarlılık; akran grubu tarafından reddedilme durumunda kırılmalık.
İşte ve çalışmada bağımsızlık; bireysel çalışma tercihi; kendine güven	Anne baba ve akran grubu baskısı ve uyumsuzluk, reddedilme ve isyankarlık problemleri.
Her şeye eli yatkınlık, ustalık; çeşitlilik arz eden ilgi ve yetenekler; çok sayıda hobi; müzik ve esneklik ve bireyselleşme gereksinimi; resim gibi sanat dallarında yeterlilik.	Grup çalışmalarında homojenlik eksikliği; esneklik ve bireyselleşme gereksinimi; ana ilgi alanında temel yeterliliklerin keşfi ve geliştirilmesinde yardım ihtiyacı.
Dostanelik, açık yüreklilik	Pek çok grupta akran ilişkisi kurma ihtiyacı toplumsal liderliğin oluşmasında problemdir.

için çocuk hekimlerinden evde yapabilecekleri hakkında öneri almak isteyebilirler. Öncelikle aileler kendilerine has olan çocuk yetiştirme tutumlarında desteklenmelidir.

Kendi çocuklarının kendilerinden daha parlak olduğu için endişeli olabilirler ve doğuştan yetenekli olan çocuklarının büyümesi için gerekli olan uygun ortamı hazırlayamama korkusunu yaşayabilirler. Çocukları ile ilişki kurma sorunu yaşayabilirler, anne baba olarak tutarlılıklarını kaybedebilirler ve çocuklarına karşı hayati tehdit edici hastalığı olan çocuklar için tanımlanmış bir sendrom olan “kırlan çocuk sendromu¹⁴”ndaki gibi bir eğilim geliştirebilirler¹. Çocuk hekimi aileyi çocuklarına ÜYÇ tanısı konulmuş olması nedeni ile zaten şimdiye kadar kesinlikle doğru yaptığı şeyler olduğu konusunda tatmin etmelidir ve anne babalık becerileri konusunda teşvik etmelidirler.

Aileler çocuklarının serbest zamanlarında akademik işlerle uğraşmasını ve oyunun kısıtlanmasını isteyebilirler, çocuklarına baskı yapmamaları konusunda uyarılmalıdır. Erken bebeklik ve çocukluk döneminde baskıcı bir tutumla çocukların matematik dersi, müzik eğitimi, yabancı dil ders alması istenebilir. Üstün yetenekli çocuk olarak nitelendirilen çocuklar bu tür baskılara karşı aşırı hassas olabilirler.

Bu çocuklara verilen uyarılar onların ilgi merkezlerinde odaklanmalıdır ve çocuk ne ile ilgileceğini ve neye ne kadar maruz kalacağını kendisi belirlemelidir. Seçtiği materyaller değiştirilebilir olmalıdır. Müzeler, kitaplar, ve diğer eğitim materyalleri çocuğun ilgisinin olduğu alanda sağlanmalı ve her alanda çocuğun üstüne yüklenilmemelidir. Ailelere diğer çocuklarına nasıl davranıyorlarsa ÜYÇ’larına da öyle davranmaları gerektiği anlatılmalıdır. Çocukla ya da kardeşlerinin yanında onun ÜYÇ olması ile ilgili konuşulmamalıdır. Aileler sıklıkla çocuğunun sorularını cevaplayamamaktan rahatsız olduklarını ifade edebilirler. Ailelere bu konuda rahat olmaları öğütlenmelidir ve “ben söylediğim için öyle” gibi daha tepkili bir yanıt yerine “bilmiyorum ama birlikte bulalım” şeklinde yanıtlar verebilecekleri öğretilmelidir.

Üstün yetenekli çocuğun kardeşi diğer kardeşe olan özel ilgiden dolayı sıklıkla kendini aşağılanmış olarak hisseder. Eğer yaşları da yakınsa bu daha belirgin bir hal alabilir. Eğer ÜYÇ kronolojik olarak daha küçük olduğu kardeşinden akademik alanda daha önde gidiyorsa bu büyük kardeş için çok acı verici bir durum haline gelebilir. Aileler bu durumda büyük çocuğun da kendi yaşına uygun ayrıcalıklarını bulmaya çalışmalıdırlar. Her bir kardeş kendi özelinde yetiştirilmeye özen gösterilmelidir.

Üstün yetenekli çocuklar kendi yaşlarından büyüklerle oynamayı daha çok tercih ettikleri için kendinden biraz

büyük kardeşi ile iyi anlaşabilirse de, bu daha sonra kardeşler arası gerilime neden olabilir. Aileler ÜYÇ’li olmayan çocuklarını gerçekte olduğundan daha az yetenekli görebilir, ÜYÇ’li çocukların kardeşlerinde daha fazla kaygı ve düşük özsaygılı oldukları ve artmış uyum problemleri bildirilmiştir¹.

Aileler bu durumda her kardeşin özgüvenini ve öz farkındalığını devam ettirmeyi hedeflerken, ÜYÇ’a da kendine özgü özellikleri için fırsatlar sunmalıdır. Bu şekilde davranmak ÜYÇ’un kendini beğenmişliğini artırmaz ve kardeşin de kendini ihmal edilmiş ya da yetersiz hissetmesini önler.

Sonuç olarak gelişimsel gecikmesi olan çocuklarla karşılaştırıldığında çocuk hekiminin gelişimsel olarak ileri olan çocuklardaki tıbbi rolü kesin olmasa da ÜYÇ hakkında bilgi sahibi olması önemlidir. Bu alanda hekimin görevi ailelerin çaresiz kaldığı sorularda aileye yol göstericilik yapmak olmalıdır.

Hekim tüm çocuklarda olduğu gibi ÜYÇ’ları uygunsuz ve aşırı entelektüel uyarıdan koruma ve bütün gelişim basamaklarında büyümesine izin verilmesini sağlamalıdır.

Olabilirdiği ölçüde çocuğun akademik gelişimi çocuk merkezli ve ilgi odaklı olmalıdır. Eğitim sisteminin dışında bağımsız, bilgili ve hassas aile ile uzun süreli ilişkisi olan hekim, aileyi çocuğun akademik gelişmesinde, ailenin istikrarlı olmasında ve ÜYÇ’un toplumla bütünleştirilmesinde en uygun durumdaki kişi rolünü korumalıdır.

Kaynaklar

1. Schechter NL, Reis SM, Colson ER. The Gifted Child. In: Levine MD, Carey WB, Crocker AC, ed(s). Developmental Behavioral Pediatrics. 3rd ed. Philadelphia: WB Saunders 1999: 653-62.
2. 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi, Üstün Yetenekli Çocuklar Durum Tespiti Komisyonu Ön Raporu. Türkiye’de Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi Durum Tespit Raporu. Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004.
3. Marland SP Jr. Education of the Gifted and Talented, Vol 1. Report to the Congress of the United States by the US Commissioner of Education. Washington, DC, US Government Printing Office, 1972.
4. Renzulli JS. What makes giftedness: re-examining a definition. Phi Delta Kappan 1978; 60:180-4.
5. Terman LM. Genetic Studies of Genius. Mental and Physical Traits of a Thousand Gifted Children, Vol 1. Palo Alto, CA, Stanford University Press, 1925.
6. Freeman J. Gifted Children. Baltimore, University Park Press, 1979.
7. Shapiro BK, Palmer FB, Antell SE et al. Giftedness: Can it be Predicted in Infancy? Clin Pediatr (Phila) 1989; 28: 205-9.
8. cygm.meb.gov.tr/.../cocukgelisim/moduller/bilisselgelisim.pdf
9. Colson E, Schechter N. The Gifted Child. In Parker S, Zuckerman B, Augustyn M, ed(s). Developmental Behavioral Pediatrics. 2nd ed. Lippincott Williams and Wilkins. 2005: 207-9.

Üstün Yetenekli Çocuğa Pediatrik Yaklaşım

10. Sisk, D. Creative teaching of the gifted. New York: McGraw-Hill Book. 1987, Üstünlerin yaratıcı öğretimi (Çev. N. Tarhan). Ankara: MEB Özeleğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kütüphanesi, 1996.
11. Lovett BJ, Lewandowski LJ. Gifted students with learning disabilities: who are they? J Learn Disabil 2006; 39(6):515-27.
12. Antshel KM. Attention-Deficit Hyperactivity Disorder in the context of a high intellectual quotient/giftedness. Dev Disabil Res Rev 2008;14(4):293-9.
13. Seeger K, Aceves J. Assisting with school placement and intervention for children with special needs--from disabled to gifted. Prim Care 1995;22(1):51-68.
14. Green M, Solnit A. Reactions to the threatened loss of a child: a vulnerable child syndrome. Pediatrics 1964; 34:58.

İletişim Adresi:

Yrd.Doç.Dr. Derya Gümüş DOĞAN
İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD, MALATYA
Tlf: 0422 -3410660/ 5342
Cep: 0505 255 08 04
E-mail: deryagumus@yahoo.com